

Sammanställning av uppgifter från lärarenkät vid kursprovet "Vilken resa! – om människors inre och yttre resor", ht 2011

(gymnasiet och komvux)

Lärarenkäten efter höstterminens kursprov *Vilken resa!* har besvarats av 198 lärare. Totalt distribuerades ca 56 000 uppgiftshäften och 2752 lärarmaterial till 681 skolor. Efter önskemål från lärare besvaras enkäten sedan 2009 digitalt i stället för i pappersform, men i samband med det minskade tyvärr svarsfrekvensen väsentligt. Av de lärare som besvarat enkäten undervisar 96 % på ungdomsgymnasiet och 5,6 % på komvux. Drygt 11 % undervisar i Svenska som andraspråk B. Att antalet besvarade enkäter är lågt gör att statistik och slutsatser som presenteras i denna rapport måste beaktas med visst förbehåll.

Svar på förekommande kommentarer i enkäterna

Flera lärare har fått personliga svar på de frågor och kommentarer de ger i enkäterna. Vi har dock inte möjlighet att besvara alla. I stället redovisas några vanligt förekommande frågor och kommentarer här.

- Många gör för otydliga källhänvisningar tyvärr... det kanske borde finnas mer om det i häftet inför provet.

Många frågor och kommentarer rör källhanteringen och provgruppen vill med kraft poängtera att proven inte enbart får bli ett test på hur väl eleven utformar källhänvisningarna. Provet mäter bland annat elevens förmåga att använda källor, men vid bedömning ska läraren skilja mellan källanvändning och källhänvisning. Den avgörande faktorn är att elever kan skilja mellan egna och andras tankar och formulera sig så att detta framgår. Detta förklaras i det gröna lärarhäftet. För att försöka säkerställa att eleverna får ta del av hur källhanteringen bedöms finns i det gröna häftet ett utförligt kopieringsunderlag där flera exempel ges på hur lyckade källhänvisningar kan vara utformade.

- Men många elever tar för lätt på PM:et. Om de skriver ett kasst PM och håller ett bra tal, så står det ingenting i kriterierna för hur man skall resonera.

Provggruppen vill först och främst klargöra att pm:et inte ska ingå i betygsättningen av delprov A. Ett komplett pm är dock en förutsättning för att få genomföra det muntliga delprovet. Förutsatt att läraren får elevens pm i god tid före framträdandet kan det i vissa fall finnas skäl för läraren att kommentera elevens färdiga pm. Det gäller exempelvis fall där eleven missat att ange två fullständiga källor eller där eleven helt och hållet missförstått ämnet. I sådana fall kan läraren uppmana eleven att läsa instruktionen igen och korrigera sitt pm, dock utan att direkt visa eleven hur detta ska göras.

Nedan följer en utförligare redovisning av enkätsvaren.

Fråga 1–2: Synpunkter på provets innehåll och utskick

Av de lärare som besvarat enkäten anger hela 95 % att de är nöjda med provet som helhet, vilket är något högre än föregående hösttermin. I enlighet med tidigare år är lärare på studieförberedande program oftare mer nöjda än lärare på de yrkesförberedande programmen, men skillnaden är inte påfallande. När kommentarerna till svaren studeras framkommer att åsikterna kring temats lämplighet inte skiljer sig åt särskilt mycket. De som är positiva anger att temat passar många elever som kan använda sina egna erfarenheter. Bland de lärare som inte tycker att kursprovet som helhet är så bra är den vanligaste kommentaren att eleverna upplever materialet som spretigt och svårt. Några elever har svårt att förstå vad en ”inre resa” kan innebära.

Sedan 2007 skickas provmaterialet ut till skolorna i två omgångar. Skälet är att öka säkerheten och minska risken att känsligt provmaterial läcker ut. Hanteringen av provet tycker 93 % av lärarna har fungerat bra, vilket är jämförbart med tidigare terminer. Av kommentarerna att döma varierar rutinerna på skolorna, men detta är inte något som provgruppen kan ta ansvar för. Det faktum att provmaterialet anländer i två omgångar till skolorna är i sig inte något problem för lärarna, men några skriver att de önskar det första utskicket ännu tidigare för att kunna planera och förbereda de elever som är ute eller precis har varit ute på praktik.

Fråga 3–5: Lärarinformationen (det gröna häftet)

Hela 98 % av lärarna anser att informationen i det gröna häftet är bra. För de lärare som genomfört de nationella proven ett antal gånger är häftet välkänt och lätt att använda. Den kritik som ändå framförs i kommentarerna är att det tar för lång tid att sätta sig in i materialet då det är så omfattande. Några lärare anmärker också på bristande tydlighet.

En klar majoritet av lärarna använder kopieringsunderlagen till de två delproven. ”Förslag till infallsvinklar för det muntliga provet” har använts av 97 % av de svarande lärarna och 93 % har visat eleverna bedömningsmatrisen för delprov A. ”Frågor att fundera över...” för delprov B har 85 % av lärarna delat ut till eleverna. Den generella bedömningsmatrisen för delprov B har 95 % av lärarna använt och över 90 % har också delat ut ”Hur bedöms en elevtext?” Även om procenttalen är höga finner provgruppen det förvånande att inte samtliga lärare givit eleverna exempelvis bedömningsmatriserna.

Layouten i lärarinformationen tycker 72 % är bra medan 27 % svarar att den är ganska bra. Mycket få gör några kommentarer till denna fråga.

Fråga 6–9: Texthäftet

Kursprovets texthäfte finns även tillgängligt på en cd med inlästa texter. Av de svarande lärarna uppger 17 % att de låtit hela klassen lyssna på den medan 41 % svarar att de använt den till en eller flera elever. I mer än 40 % av klasserna har den inte använts överhuvudtaget.

I tabell 1 redovisas en sammanställning av lärarnas åsikter om texternas lämplighet för eleverna på det eller de program där läraren undervisar.

Tabell 1. Hur bedömer du texterna i häftet för dina elever?

Hur bedömer du texterna i häftet för dina elever?	Välvald	Ganska bra	Olämplig
Sov gratis i galna New York	73,4 %	26,0 %	0,5 %
Därför ligger Sverige i må-dåligt-toppen	66,3 %	32,1 %	1,6 %
18-åringar oroar krögare	42,6 %	50,5 %	6,8 %
Massutvandring till en virtuell värld	85,3 %	14,2 %	0,5 %
Glesbygden utarmas i tysthet	60,7 %	35,6 %	3,7 %
Flyga drake	70,7 %	27,2 %	2,1 %
Med hjärtat i 1940-talet	58,4 %	37,9 %	3,7 %
Datorspelande ger positiva hälsoeffekter	74,7 %	23,2 %	2,1 %
17 ÅR	60,7 %	35,6 %	3,7 %
I rörelse	59,8 %	38,6 %	1,6 %
Välkommen till Paradiset. Reportage om turistindustrin	79,6 %	20,4 %	0,0 %
Savannliv	42,6 %	46,3 %	11,1 %
Din stund på jorden	63,7 %	33,7 %	2,6 %
Åldern har tappat greppet	77,4 %	20,5 %	2,1 %
Äntligen fri!	67,6 %	30,9 %	1,6 %
Den bortglömda diskrimineringen	45,3 %	46,3 %	8,4 %
Framtidens turism – för tillväxt och förnyelse	67,4 %	31,6 %	1,1 %
Avskaffa stödet till glesbygden och låt centrum visa vägen	52,6 %	42,1 %	5,3 %
Manlighetens största utmaning	63,5 %	33,3 %	3,2 %

Obs! att summan av procentsatserna ibland går över eller under 100 %. Detta beror på att procentsatserna är avrundade på decimalnivå.

En betydande majoritet av lärarna anser att alla texter är välvalda eller ganska bra. Den enda text som något fler bedömer som olämplig är *Savannliv*. I kommentarerna beröms variationen och svårighetsgraden, men ytterst få lärare har kommenterat någon enskild text. Lärarna är ombedda att kommentera texterna utifrån de elever som de undervisar och någon lärare skriver att även om vissa texter inte passade den specifika klassen är de relevanta och lämpliga i ett nationellt prov. Av de kritiska kommentarerna framkommer att elever upplevt texterna som ”trista” och att de inte kunnat koppla dem till temat. Detta överensstämmer med de kommentarer som är negativa till temat i sin helhet.

I tabell 2 redovisas en sammanställning av lärarnas åsikter om bildernas lämplighet för eleverna på det eller de program där läraren undervisar.

Tabell 2. Hur bedömer du bilderna i häftet för dina elever?

Hur bedömer du bilderna i häftet för dina elever?	Välvald	Ganska bra	Olämplig
Den resande	54,3 %	44,7 %	1,1 %
Turister på solsemester	64,2 %	33,7 %	2,1 %
Tid för eftertanke	54,2 %	43,7 %	2,1 %
Nemi	41,0 %	48,9 %	10,1 %
Kollage	58,3 %	39,6 %	2,1 %
Småstadsliv	47,9 %	50,0 %	2,1 %
På flykt undan orkanen Katrina	62,8 %	35,6 %	1,6 %
Gamla bilmodeller	51,6 %	45,3 %	3,2 %
Crysis 2	61,2 %	36,7 %	2,1 %
Soluppgång	44,7 %	50,5 %	4,7 %
Columbus upptäcker Nya världen	54,0 %	40,7 %	5,3 %
Sommarlandskap. Motiv från Blekinge	54,3 %	42,6 %	3,2 %
Ålderstrappa	77,2 %	22,2 %	0,5 %
Stor studie	32,3 %	55,0 %	12,7 %
Äventyrare	63,5 %	34,9 %	1,6 %
Storstad	71,3 %	27,1 %	1,6 %
Initiationsrit	64,2 %	32,1 %	3,7 %
Berglins	50,5 %	45,3 %	4,2 %

Obs! att summan av procentsatserna ibland går över eller under 100 %. Detta beror på att procentsatserna är avrundade på decimalnivå.

Den mest uppskattade bilden enligt lärarna är ”Ålderstrappan” och den minst uppskattade är seriestrippen ”Nemi”. Ingen av dessa bilder kommenteras av någon lärare. Av de kommentarer som förekommer framgår att eleverna i högre grad föredrar konkreta bilder framför abstrakta och att bilderna har större betydelse för det muntliga delprovet än för det skriftliga. Provggruppen noterar också att häftets enda anknytning till litteratur och kultur i Norden, seriestrippen ”Nemi”, är den minst uppskattade bilden. Enkäter från tidigare år visar att texter och bilder från nordiska grannländer i regel inte uppskattas eller används i någon högre grad.

Vad gäller utformningen av texthäftet med avseende på hur lätt det är att läsa och hitta samt hur tilltalande häftet är har 66 % svarat att detta fungerar bra, 33 % att det är ganska bra och 0,5 % att layouten är dålig. I kommentarerna blandas berömmande omdömen som ”tilltalande” och ”användarvänligt” med återkommande kommentar om att eleverna har svårt att se bilderna som något annat än enbart en illustration till texterna och att de störs av att inte kunna se hur en text och en bild på samma uppslag ska kopplas samman.

Fråga 10–14: Delprov A – muntligt prov

Det muntliga provet gick bra enligt 90 % av lärarna. De senaste terminerna har de flesta lärare uppgett att delprovet fungerat bra, vilket är glädjande. Den vanligaste kommentaren är att provsituationen gör att eleverna anstränger sig och finner intressanta vinklingar av temat samt presterar bättre än i det skriftliga delprovet. Tyvärr förekommer även vittnesmål om elever som väljer att inte dyka upp när de ska hålla sina muntliga anföranden. Några lärare skriver om elever med så stor talängslan att de inte kan genomföra talet trots vissa anpassningar medan andra lärare förklarar att deras elever inte ser någon nytta med muntliga anföranden och därför uteblir.

Bildmaterialet som varje termin finns på Nationalmuseums webbplats har använts i nära 22 % av de inrapporterade klasserna. Denna siffra är tämligen konstant genom åren. Flera lärare uppger att de rekommenderar eleverna att ta hjälp av bilderna och informationen, men att eleverna föredrar att hitta sina egna bilder.

Av bedömningsunderlagen för delprov A är det främst bedömningsmatrisen som lärarna tycker att de har nytta av och 85 % uppger att den är till stor nytta.

De krav som ställs för respektive betyg beskriver en klar majoritet av lärarna som rimliga. Några få lärare anser att de är alltför lågt ställda och att själva framförandet inte får tillräcklig tyngd i matrisen. En lärare menar att kraven för just betyget MVG är för låga men att matrisen fungerar för övrigt.

Slutligen anser 82 % av lärarna att det fungerade bra för eleverna att skriva pm i anslutning till det muntliga provet. Lärarna menar att det kan vara svårt att motivera för eleverna men att pm:en ändå blir en hjälp för dem.

Fråga 15–20: Delprov B – skriftligt prov

Av lärarna svarar 74 % att delprov B gick bra i deras klasser. Som orsak till de positiva resultaten anges att uppgifterna varit inspirerande. De lärare vars elever presterat sämre anger ofta att eleverna helt enkelt slarvat med att läsa instruktionerna.

Tabell 4. Hur bedömer du skrivuppgifterna för dina elever?

Hur bedömer du skrivuppgifterna för dina elever?	Välvald	Ganska bra	Olämplig
B1 Din semester – din ensak?	73,3 %	26,2 %	0,5 %
B2 Gamla godingar	50,5 %	44,2 %	5,3 %
B3 Verklighetsflykt eller avkoppling?	86,0 %	14,0 %	0,0 %
B4 Vuxenpoäng	72,5 %	24,4 %	3,1 %
B5 Uppbrott	65,4 %	33,5 %	1,0 %
B6 Land och stad	52,4 %	43,4 %	4,2 %
B7 Trend eller symtom?	61,4 %	36,0 %	2,6 %
B8 När ungdom är ett hinder	44,4 %	51,3 %	4,3 %

Obs! att summan av procentsatserna ibland går över eller under 100 %. Detta beror på att procentsatserna är avrundade på decimalnivå.

Enligt enkäten var uppgift B3 ”Verklighetsflykt eller avkoppling?” den klart populäraste uppgiften. Uppgift B5 ”Uppbrott” tycks tilltala många elever med invandrarbakgrund. Många lärare påpekar att eleverna blir riktigt engagerade och skriver läsvärda texter, men att deras engagemang också får dem att förbise instruktionen. Källanvändningen är ett ständigt återkommande problem för många elever.

Layouten i häftet till delprov B var enligt de flesta lärare tillfredsställande, och 70 % bedömer den som bra och 28 % som ganska bra.

Vad gäller bedömningsanvisningarna anger 85 % att de har stor nytta av underlaget, och 75 % anser att layouten är bra. Flera lärare efterlyser dock exempel på alla betygsssteg för samtliga uppgifter. Provggruppen kommer tyvärr inte att kunna tillgodose detta önskemål av trycktekniska skäl.

Enkäterna visar också att flertalet lärare ensam bedömer elevernas prestationer, men antalet medbedömda delprov ökar något. Medbedömning är vanligast för delprov B där nära 22 % av lärarna uppger att samtliga elevprestationer medbedömts. Även antalet skriftliga prov som bedömts av annan lärare har ökat något till 12 %. I kommentarerna skriver lärarna att medbedömning är att föredra men att tidsbrist och organisationsproblem gör att det är svårt att genomföra. En sammanställning av lärarnas svar visas i tabell 5.

Tabell 5. Hur har kursprovet bedömts?

	Samtliga elevprestationer har medbedömts	Många elevprestationer har medbedömts	Vissa elevprestationer har medbedömts	Samtliga elevprestationer har bedömts av mig ensam	Samtliga elevprestationer har bedömts av annan lärare	På annat sätt
Delprov A	10,3 %	3,6 %	21,0 %	63,1 %	1,5 %	0,5 %
Delprov B	21,8 %	20,4 %	33,6 %	9,0 %	12,3 %	2,8 %

Obs! att summan av procentsatserna ibland går över eller under 100 %. Detta beror på att procentsatserna är avrundade på decimalnivå.

Fråga 21–22: Andra aspekter på provet

Av de lärare som undervisar i Svenska som andraspråk B anser de allra flesta att de åtminstone i viss mån har stöd av provet i bedömningen av sina elever, men eftersom så få lärare från denna kategori besvarat enkäten blir siffrorna mycket osäkra. Att några ändå anser att de inte har stöd av provet är beklagligt. I det fåtal kommentarer som kommit in önskas fler bedömda elevtexter och ”fler specifika betygskriterier som var anpassade för elever med svenska som andraspråk” för att lättare kunna motivera betygen för eleverna. I kursplanen finns dock inte stöd för en särskild bedömningsmatris för svenska som andraspråk.

Vanliga anpassningar som har gjorts för elever i behov av särskilt stöd är tillgång till cd:n med inspelning av texthäftet, förlängd skrivtid, möjlighet att skriva delprov B på dator samt möjlighet att genomföra delprov A i mindre grupp. Inga speciella problem kring anpassningar för denna grupp elever har framkommit i enkäten.

Fråga 23–24: Kursprovet och kursplanen

Lärarnas respons på frågorna kring kursprovets relation till kursplan och hur kursprovet påverkar lärarnas arbete följer samma mönster som tidigare år. De flesta menar att kursprovet i ganska stor utsträckning påverkar tolkning av mål och kriterier, vilka arbetsformer och innehåll som används i undervisningen samt vilket slutbetyg den enskilde eleven får. Totalt anser en klar majoritet av lärarna att provet speglar ämnessynen i kursplanen i mycket eller ganska stor utsträckning. En sammanställning av resultaten redovisas i tabell 6.

Tabell 6. Fördelning av lärares synpunkter på kursprovet i Svenska B och Svenska som andraspråk B, ht-11.

	I mycket stor utsträckning	I ganska stor utsträckning	I ganska liten utsträckning	I mycket liten utsträckning/ingen alls
I vilken utsträckning anser du att kursprovet speglar ämnessynen i kursplanen?	23,6 %	64,6 %	10,8 %	1,0 %
I vilken utsträckning anser du att kursprovet påverkar din tolkning av kursplanens mål och betygskriterier?	14,9 %	66,2 %	17,4 %	1,5 %
I vilken utsträckning anser du att kursprovet påverkar de arbetsformer du använder i undervisningen?	10,2 %	63,8%	23,5 %	2,6 %
I vilken utsträckning anser du att kursprovet påverkar det innehåll – i betydelsen delmål och delfärdigheter etc. som tas upp i undervisningen?	12,8 %	69,4 %	17,3 %	0,5 %
I vilken utsträckning anser du att kursprovet påverkar det slutbetyg du ger enskilda elever?	3,6 %	69,5 %	26,4 %	0,5 %

Obs! att summan av procentsatserna ibland går över eller under 100 %. Detta beror på att procentsatserna är avrundade på decimalnivå.

Övriga synpunkter

De flesta övriga synpunkter som framkommer rör frågan om provets relevans i förhållande till målen i kursplanen och de nationella betygskriterierna. Många lärare är nöjda och påpekar att proven i stort sett alltid bekräftar det betyg som lärarna preliminärt satt på eleverna. En ofta förekommande uppfattning är dock att proven inte i tillräckligt hög grad täcker kursplanens mål. Några lärare menar att B-kursen är en litteraturkurs och att detta inte återspeglas i det nationella provet.

Övriga kommentarer som framförs är att provet innebär en ännu tyngre arbetsbörda för lärarkåren och att all rättning borde ske centralt.

Vi i provgruppen är tacksamma för alla synpunkter och förslag på förändringar som har inkommit. De är till stor hjälp i vårt fortsatta arbete med både gamla och nya kursprov.

Gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andraspråk
 Box 527
 751 20 UPPSALA
Harriet.Uddhammar@nordiska.uu.se